

Stockholm 2024-05-27

Justitiedepartementet
Dnr Ju2024/00120

Yttrande på remitterat betänkande Inskränkningar i upphovsrätten (SOU 2024:4)

Sveriges hembygdsförbund (SHF) är riksförbund för drygt 2 000 ideella föreningar organiserade i 26 regionala förbund. Hembygdsföreningarna drivs utan vinstsyfte med det gemensamma ändamålet att utforska och sprida kunskap om lokalsamhällets (hembygdens) kulturarv, miljö och sociala liv till en bred allmänhet. Rörelsen har funnits i drygt 100 år och drivs av människor som söker bildning, gemenskap och möjlighet att bidra till samhället med sin kunskap om kulturarvet.

Hembygdsrörelsen är alltså en folkbildande verksamhet och vår utgångspunkt är att våra medlemmar ska ha möjligheter att dela med sig av sin kunskap om kulturarv och kulturmiljö för att väcka intresse samt främja engagemang och bildning. Som vi beskrev i vårt yttrande på promemorian *Upphovsrätten på den digitala inre marknaden* (Ds 2021:30), uppfattar vi att hembygdsföreningarnas samlingar och exemplarframställning till allt övervägande del handlar om material utan verkshöjd eller där skyddstiden löpt ut. Samtidigt kan ett hembygdsmuseum eller hembygdsarkiv i likhet med större institutioner ha material som omfattas av upphovsrätten, bland annat material som medlemmarna producerat i form av olika publikationer. Det är viktigt att hembygdsföreningar som driver museer och arkiv betraktas som institutioner i lagstiftarens ögon. Det bedriver en stadigvarande verksamhet med att bevara och tillgängliggöra kulturarv och är i regel öppna för allmänheten.

Våra synpunkter på förslagen

- För att främja gränsöverskridande användning anser vi att de svenska inskränkningarna i stort bör harmoniera med EU-direktiven, det finns dock undantag där vi anser att tidigare inskränkningar bör lämnas intakta i svensk lag.
- Vi avstyrker förslag att ändra på namnkraven i den ideella rätten. Vi uppfattar inte att det är något som krävs av EU och vi uppfattar att nuvarande reglering är tillräcklig.
- Vi avstyrker ett införande av trestegsregeln i svensk lag. Vi uppfattar att ett införande av regeln skulle innebära ett avsteg då man i svensk rätt inte brukar återge hur man ska tolka lagen. Här vill vi också hänvisa till Wikimedia Sveriges yttrande.
- Vi avstyrker den föreslagna begränsningen av panoraminskränkningen, att man inte får återge offentliga verk som centrala motiv i *förvärvssyfte*. En sådan regel harmonierar inte med EU-rätten. Inskränkningen skulle få alltför långtgående konsekvenser. Folkbildande

verksamheter som hembygdsrörelsen riskerar att inte längre kunna dela med sig av lokalhistoriskt material även när det täcks av öppna CC-licenser. Frågan är också vad som ska betraktas som förvärvssyfte. Det är väsentlig skillnad mellan en rent kommersiell verksamhet som drivs i vinstsyfte och en ideell föreningsverksamhet där intäkter av en försäljning tillfaller ändamålet, även om båda sakerna kan betecknas som förvärvssyfte. Vi konstaterar att upphovspersoner i Sverige redan kompenseras via kulturpolitiken genom den individuella visningsersättningen.

- Vi tillstyrker föreslagen inskränkning för nyhetsrapportering.
- Vi tillstyrker förslag till ny inskränkning för karikatyr, parodi och pastisch.
- Vi tillstyrker den föreslagna definitionen av begreppet *återge* samt att den införs i upphovsrättslagen
- Vi tillstyrker förslaget om tillägg till 16 § andra stycket, att ge kulturarvsinstitutioner möjlighet att framställa exemplar för förvaltning och organisering av sina samlingar. Det är utmärkt att museerna inryms i förslaget men vi anser att enskilda arkivinstitutioner också ska omfattas av samma regelverk. De regionala arkiven omfattas av statsbidrag och bedriver en pedagogisk verksamhet mot allmänheten. De enskilda arkivinstitutionerna förvaltar i likhet med museer samlingar och har samma behov av exemplarframställning i förvaltningssyfte.
- Vi tillstyrker förslaget om införande av en ny paragraf med inskränkingsbestämmelser för att återge verk i syfte att främja vetenskaplig forskning, även här med påpekandet att arkivinstitutioner självfallet ska omfattas vid sidan av museer och bibliotek.

Vi stödjer Svenska Arkivförbundets yttrande på remitterat betänkande och delar deras uppfattning att utredningen brustit i kunskap om arkivsektorn.

För Sveriges Hembygdsförbund

Jan Nordwall
Generalsekreterare